

בן, הכל זהב

"המומינים", המשודרת בערוץ 1, היא תוכנית הטלוויזיה היחידה שיש לה את זה: את הלב הזה הפועם, הרגוש, העולה על גדותיו. בעולם תוכניות הילדים אין שמחה רבה, יש רק הרבה רעש ושמחה לכאורה. ואילו המומינים, המומינים הם העולם האחד. בחלקת האלוהים הקטנה שלהם מה שבא בא, ומה שהולך הולך, והכל זורם

ם למומינים היה מסר, אז הם לא היו המומינים. כמו שאין הנחה סמויה מאחורי פרח הפורח בשרה, כך גם אין למומינים אבא שום כלום מעבר לו, מלבד המגבעת שלו, כמובן. אילו העז ידעה שהיא עז, היו רגליה מסתבכות זו בזו, ואילו, חלילה, היה נודע לסנופקין שאני מחבר מאמר על המשמעות העולמית של המומינים, הוא בוודאי היה לוקח את התרמילים שלו ונודד הרחק כדי להירגע. ובכל זאת, מכיוון שישנה איזו חובה כלשהי למצוא משהו שיגיע לכלל אמירה, משהו שהוא מעין רעיון קלוש שבקלושים, צף תפוח, אוורירי כמו מומין על ענן (זה באמת קרה, אני לא צוחק), אז אולי אספר לכם

שי טובלי טלוויזיה

כאן איזה סיפור מהחיים, שכששמעתי אותו מחאתי כפיים מרוב התרגשות: לחבר שלי יש אח קטן, בן תשע או עשר, ילד יפה ונפלא וכובש לב, ששום דבר לא יכול לו. יום אחד לקח החבר את אחיו בידיים וסיפר לו את סיפור החיים של בודהה - הנסיך הנערץ גוטאמה סידהרתא אשר בגיל 26 יצא לראות את העולם. בלילה מציאות קשה של עוני, מחלות, זיקנה ומוות. בלילה נחוש לגלות את מקור סבלם של בני האדם, הוא זכה להארה. לעולמי עולמים ייזכר שמו של בודהה כמי שהביס את הסבל האנושי. ובכן, הילד הקשיב לסיפור קשב רב, ובסופו הוא פרש את שתי ידיו לצדדים ובעיניים גדולות ומתפלאות שאל: "איזה סבל?".

אתם אולי תגידו, "טוב, ככה זה עם ילדים", אבל אני כבר אינני ילד, ועם זאת אינני יודע סבל מהו. וגם המומינים, גם הם אינם יודעים. גם הם רואים רק זהב בכל מקום. כי סבל הוא רק רעיון, ואילו בחיים האמיתיים - איפה אושר, איפה סבל? בחיים האמיתיים יש רק חיים. מי שאינו יכול לראות כך, עיניו עכורות. ומי שיכול לראות כך, הוא מזמין.

הנה, אני רואה את זה, איך עכשיו אנחנו נלכדים ברשת - הו כן, זה כמו הטאואיזם, או הו כן כן, זה כמו פו הדב שלא אכפת לו ורק מסתובב לו חסר תקנה כל היום עם הדבש הזה שלו, או הו כן כן, ממש כמו שירי היקו, פשוט, קטן, ללא מילים, וכן הלאה. אז זה לא. זה לא כמו, מפני שלחיים אין כמו. אי אפשר להשוות את החיים עצמם עם משהו. המומינים הם זה, הם פשוט זה. אז מספיק ודי, אז מספיק ובואו, נפליג אל העמק המלא שמחה כולנו יחד.

אז ככה, בקיץ המהביל והלח של תוכניות הילדים והנוער, המומינים כמוהם כרוח רעננה ומשיבת נפש. למעשה, זוהי תוכנית הטלוויזיה היחידה שיש לה את זה - את הלב הזה הפועם, הרגוש, החי, העולה על גדותיו. המומינים הם געגוע למשהו שלא היה כאן מעולם. כאן יש רק כמו, ואילו שם, מעבר לים ומעבר להר, בעמק רחוק, מופלא ומוזר, ישנה איזו פיסת חיים מבעבעת אחת. בעולם תוכניות הילדים אין שם חו רבה, יש שמחה לכאורה, שנועדה לתעתע בהורים ובילדים כאחד. אמנם יש הרבה רעש, קולות צהלה ומעשי קונרס, אך הם חסרי שורשים. מקור החיות שלהם הוא אגם מלאכותי ולא הנהר השופע של יוצרי המומינים. תוכניות הילדים כיום (וגם תוכניות המבוגרים, שהן למעשה תוכניות ילדים במסור והן, אשר עסוקות באותן שטויות ממש: תחרויות, משחקי כוח, נצחונות וכשלונות, רעים וטובים וכדומה) הן תוכניות מפרייזות, מתלקות, נטולות אפילו הבזקי יופי והבלחות של חמדת חיים. הן יוצרות טוב ורע, הן יוצרות מרכזים, יוצרות הערפה והתרגנות, ולחלופין - רחוקה וסלידה משוני. הן מגדלות את ילדינו להיות יצורים אגואיסטים, חסרי רגישות ואכולי תשוקות.

ואילו המומינים, המומינים הם העולם האחר. בחלקת האלוהים הקטנה הזאת אין חלוקה לטוב ולרע, אין מיונים ואין ממינים, אין בה שיפוט ואין בה בחירה. אין בה מרכז. היא כל כולה קבלה מוחלטת של החיים כפי שהם, אורגניות והרמוניה. אין בה העדפה, מה שבא בא, ומה שהולך הולך. הכל זורם, שוצף ומשתגע כמו נהר, מדלג ועוקף מכשולים, כמו מים המחליקים על סלע. ומהיר כל כך, אינו נעצר אף לרגע אחד לתהות או לטעות, מהיר כדי להספיק להיות ברגע עצמו. מתכופף עם הרוח, שלו ופתוח.

כשקורים "נסים" אין תדהמה, ועוזע או הגיגים לעת מצוא. זו תוכנית שאין לה זמן, מפני שאין בה פער תיווך בין מה שיש לבין מה שעושים עם מה שיש. הנה, קחו רוגמה: מומין מתעורר בוקר אחד ומגלה שבז לילה צמח לו יער עד

טרופי מסביב לבית. אז הוא בא אל סנופקין ושואל אותו אם זה סתם יער או ממש ג'ונגל, מפני שבג'ונגל יש חיות ואילו בסתם יער יש סתם צמחים, וסנופקין אומר לו מיד: "למה לקרוא לזה בשם? זה כאן וזה יפה, וזה הכל". וכך, ורק כך, אפשר להמשיך הלאה.

אין במומינים שום סמלים, ארכיטיפים וסיפורים בעלי מוסר השכל. מאי הקטנה היא מאי הקטנה היא מאי הקטנה, והכלב שרוצה להיות זאב אינו מייצג דבר מלבד את עצמו, האמינו לי. אילו היתה משמעות לכל זה, היה יכול להיות גם סבל, ואין סבל, אז זהו זה. ומה יש בכל זאת, אתם שואלים?

מתוך "המומינים". סבל, איזה סבל?

יש הרבה אהבה, כל כך הרבה אהבה, פשוט אהבה סתמית, ריקה ופוחזת. הנה, פשוט, תוכנית שכאה מאהבה. עם הומור נפלא, עדין כל כך, נטול ציניות, עם תמימות במובן האמיתי של נקיון החושים וההכרה, ללא פחד ובלי יראת שמים, ועם נכונות וכוונות עצומה.

ואולי זה המקום לשיר שכתבתי למומינים (סנופקין ילווה במפוחית):

היה לי לא כלום / היה לי הכל / היו לי העננים והארמה / הסוסים והעצים / היו לי פנים של ילד / מרחבים עצומים / נהרות וחיות משונות / היו לי החלל העצום ששם וריבוא הכוכבים / הירח והשמש היו לי. בעצם / כל החיים שהיו / ולא היה לי כלום, הו לא מה / היה לי כלום / לא לקחתי ולא נתתי ולא החזקתי / אפילו את עצמי, אפילו מחשבות לא היו לי / או רגש דק שברקים / היו לי כל העולמות (וגם הצער והייאוש / וכוחות השטן) והיה לי כל כך הרבה / מעל ומעבר למצופה ולאפשר / ומרוב שהיה לא היה כי / החזרתי לו את הכל לאלוהים / אמרתי לו: קח. יהיה בסדר. אם אצטרך / אבקש חזרה. אבל מעולם לא ביקשתי.

זהו החן הגדול של המומינים: שאין להם כלום ושאין בהם כלום, ומצד שני, יש להם הכל. יש להם שמנטפים וקרנפים מצוננים, ספינות מעופפות וריבות משובחות של מומין אמא, ולמען האמת, יש להם חיים שלמים, והכל עומד לרשרי תם - אם אפשר בכלל לומר עומד, שהרי לא ייתכן שיעמוד משהו בסדרה הזאת. ואם יש כבר איזה אחד שעומד בסדרה הזאת, הרי הוא העמדה הפנימית של המומינים וחבריהם - עמדה שמשמעה להישאר כל הזמן בהתחלה, לפני נקודת הזינוק, כך שגם כשיש מסע וחיפושים, בסופו של דבר תמיד חוזרים הביתה (כמו בפרק המפורסם על מומיין-אבא שמייחל להרפתקה).

אז תגידו לי עכשיו, למה לא לגדל כך את ילדינו? שלחו אותם יום יום להתבשם בפריחה המשגעת של אוסף הפרחים הגדול בעולם של מר המיולין. הנחו את ילדיכם אל הדבר העדין והרך הזה במקום שיתפוצצו עם לכנות החבלה של שאר התוכניות. למה חייבים כיוון, מיקוד, מיון, קטלוג? למה לא פיזור, התרחבות? במקום להיות אחד, למה לא להיות רבים? למה לא לתת להם לגדול?

ועוד מילה אחת, כי אני חייב, על סנופקין. אותו תרמילאי שקט ומסתורי, אשר בא והולך בסדרה כמו אל היורד מן השמים. סנופקין הוא מקור החיים של הסדרה הזאת. הוא איננו עושה דבר, אך הוא ההנחה הסמויה, כמו תחתית האוקיינוס שבלעדיה לא ייתכנו גלים. כאשר כולאים בני האדם את המומינים בגן חיות וטוענים שהם סוסי יאור מתורבתים ("אני נראה כמו סוס יאורי", נעלב מומיין-אבא, בא סנופקין, הרובין הוד של עולם הולך ונכחד זה, ומשחרר אותם לחופי שי, ועל כך אנו חבים לו לא רק את חיי המומינים, אלא גם את חיי כולנו.